

РЕЦЕНЗИЯ

от

*доц. д-р Георги Метев Петков,
департамент Музика на НБУ, /8.3. Музикално и танцово изкуство/*

за

*дисертационния труд на Адурим Расими,
редовен докторант в департамент „Музика” на НБУ,
на тема:*

Role of choral singing in general music education

Ролята на хоровото пеене в общото музикално обучение

Научен ръководител: проф. д. изк. Явор Конов

Адурим Расими е роден на 4 октомври 1976, главен асистент (11.2013) в Университета в Прищина, преподава хорово пеене и история на музиката, както и музикална теория, методика, свирене на музикален инструмент.

Образователни степени: Магистър по музикална педагогика (2008) – Университет Прищина; Доктор по история (2012) – „Св. Св. Кирил и Методий” университета в Скопие.

Преподавал е в начални и средни училища (2000-2010) – солфедж, хорово пеене, музикални изкуства.

Работил е и като диригент на детски хор към РТК (Радио и Телевизия Косово, 2004-2007).

В периода 2010-12 е бил директор на музикално училище в Джилан.

Докторантският труд съдържа 141 страници, разпределени в увод, пет глави, заключение и изводи, самооценка на приносите и четири приложения с 24 фигури, от които 1 карта, 15 таблици и 8 нотни примера, библиография с 61 литературни източника и 4 други източника.

Темата на дисертационния труд на Адурим Расими **“Ролята на хоровото пеене в общото музикално обучение”** създава впечатление за широкообхватност на проблема и на изследователските посоки и подходи. Обект на дисертацията е „училищният хор“ с цялата съвкупност от проблеми произтичащи в процеса на взаимодействие между факторите: учител, ученик, образователна институция, учебна програма, педагогически и художествено-творчески подходи.

Проблематиката е представена в няколко аспекта, а съдържанието на труда показва дълбочинно познаване в следствие на практическата професионална дейност на автора от 1999 г. Дисертантът е учител по музика и ръководител на различни любителски и професионални хорове. Той приема предизвикателството да заяви едно сериозно теоретично изследване, което намира своето място в съвременните изследователски тенденции, отговарящи на предизвикателствата на времето. Адурим Расими анализира историческа и съвременна социална фактология, отнасяща се до причините за сегашното състояние на училищното хорово обучение и художествено ниво на ученическите хорове в Косово. Институционалната абдикация от тази проблематика на съответните образователни, държавни и политически институции (фактология до болка позната и в България) със сигурност стои в основата на мотивацията за избор на темата. Приветствам колегата Расими, че избра точно този актуален проблем за своето изследване и в следствие на съответните анализи и изводи, които прави, несъмнено ще допринесе в значителна степен за усъвършенстване не само на хоровото дело и изкуство, но и за личностното развитие у подрастващите.

Обекта на изследването е „училищния хор“ в общообразователните училища във възрастов обхват от 6 до 9 клас, като е изведена ролята на учителя по хор и ролята на различните обективни и субективни фактори свързани с неговата дейност. Дисертантът си поставя задачата да изследва училищния хор като *„една от най-масовите форми на музикално образование, чрез която хористите разширяват своите музикални знания и развиват и усъвършенстват своята култура на пеене“*. В полза на научната обоснованост и обективност на изследването авторът подхожда основно чрез емпиричния изследователски метод на базата на своя личен професионален

опит и обобщавайки опита на 79 учители от Северна Македония и Косово, които са се включили в анкетата. „Данните от количествени изследвания са обработени чрез програмата SPSS (Статистически пакет за социалните науки)“. Към цялата информация от въпросниците са добавени и данни от няколко десетки интервюта, които Расими е провел с учители от двете съседни страни. Съществен принос на текста е анализът на теоретични подходи на местно и международно равнище, като си поставя за цел формулиране на оптимални модели за планиране на работа за подобряване на качеството в обучението и постигане на по-високи художествени резултати при училищните хорове.

Запознат съм изцяло с представения ми от Адурим Расими автореферат, който съдържа 52 страници и точно и ясно представя основните положения от текста на дисертацията и нейните приноси.

Разработката се отличава с много добре издържана логическа последователност и завършеност. Предложеният на вниманието ни научен текст притежава компетентност и креативност. Изказът е точен, ясен и четивен, което прави текста използваем в практиката, а дори бих добавил и консултативно-задължителен за образователните институции в Косово. Теоретичните инструменти, които авторът използва говорят за висока степен на познаване на проблема. Даже нещо повече, той не само познава проблема в дълбочина, но и „живее вътре в него“ и това изследване е значителен собствен принос на Расими за общественото му осветляване и необходимостта от взимане на адекватни мерки и решения за подобряване на музикалното общо образование.

Текстът на дисертацията се основава и на цитирания на голям и представителен брой автори, на текстове и теоретични и практически изследвания по проблема. Използваната значително количество научна литература е коректно и прецизно отразена. Библиографията доказва отличното познаване на специализираната литература от докторанта.

В хода на изложението, докторантът убедително представя задълбочено изследване чрез обстоен сравнителен анализ на приликите и разликите между учебните системи на Косово и Северна Македония и описва реалното им състояние към днешна дата. Важен и сравнително рядко поставян в

теоретичен аспект е проблемът за ролята и значението на хоровото пеене при формиране на ценностна система и естетически критерии у подрастващите.

Проучването постига своята цел за идентифициране и анализ на факторите, които имат решаващо значение за качеството на училищното хорово изкуство. Дисертантът си поставя задачата да изследва причините за незавидното състояние на училищното хорово дело в Косово и да предложи *„подходящи модели за подобряването на качествата на хорвете в училищата и в страната”*.

В Глава II. „Теоретичен преглед на хоровото пеене“ са представени организационно-технически, педагогически, психологически и др. проблеми свързани с организиране и функциониране на училищния хор и подбор на певците. Дилемата „прослушване или без прослушване“ и различни подходи при избор на хористи. Анализирани са фактологията от действителността допринасяща за невъзможността от редовни репетиции на училищните хорове. Освен функционалната многоизмерност на хоровото пеене, е изведена особената му роля в живота на учениците, тяхната „социализация“ преодоляване на негативите от „индивидуалното Его. Социокултурните и психологически аспекти на изследването експонират изграждането на социални и личностни качества при хористите в подрастваща възраст.

Особено ценна е Глава трета “ Методика на изследването“, където авторът обхваща мнението на голямо количество хорови педагози и на база на техните емпирични обобщения извежда научно достоверни анализи за моментното състояние и препоръки за подобряването му. Изследването е проведено чрез комбиниран метод (количествен и качествен), като са получени данни, които дават възможност за подробен анализ на проблемите. Ценното е, че текстът провокира към размисъл читателите, които имат отношение в професионалната си дейност свързана със съответната проблематика. Ясно е очертан актуалният образователен модел, като са предоставени конкретни идеи за неговото развитие и преосмисляне. Значителен собствен принос на автора са реализираните и анализирани интервюта с хорови учители, предоставили *„практически подробности от техния трудов опит в извънкласни музикални дейности, съответно*

училищни хорове“. Събраните и анализирани емпирични данни, освен че са от съществено значение за цялостното изследване на проблема, са необходима актуална информационна база за музикознанието и хоровата вокална педагогика.

Комбинираните качествени и количествени методи изразени в табличен вид, придават особена научна ценност на изследването. Метода на сравнителния анализ приложен при въпросника на двата езика /македонски и албански/, дава възможност да се разберат лесно приликите и разликите между учебните системи в двете страни и да се направят съответните изводи. Избраната методология на изследването напълно съответства на целите и задачите на дисертационния труд. Като допълнение към количествения анализ и сравнението на данните са анализирани музикалните детайли и съдържанията на осем хорови партитури (4 песни на албански и 4 песни на македонски език). Прави впечатление, че анализът на песните не е поднесен самоцелно, заради самия анализ като музикална форма и съдържание, а е съобразен с практическите педагогически изисквания, на които би трябвало да отговарят. Изведени са сериозни проблеми за връзката на репертоара с мотивацията на младите хористи за участие в училищни ансамбли. Възможностите за избор на подходящ репертоар, който от една страна да отговаря на изискванията на времето и музикално-техническите възможности на хоровете и от друга на очакваните положителни педагогически и естетически ефекти.

Последната Глава пета на дисертационен труд „Заклучение и препоръки“ притежава сериозна научно–практическа стойност с висока степен на практическа приложимост. Отправени са препоръки към съответните институции относно вземане на важни решения в образователната политика. Много бих се радвал, ако и в България се намери колега, който да направи научно изследване с подобно насоченост по примера на Адурим Расими.

Всички посочени в автореферата приноси са реални и успешно изведени на текстово равнище:

- Проучване и идентифициране на функционирането на хоровете в

общото образование.

- Идентифициране и анализиране на хорови песни по отношение на музика и съдържание.
- Идентифициране на трудностите на хоровите учители.
- Сравнителен анализ и определяне на позицията на хоровото пеене в учебните програми на Косово и Северна Македония.
- Проучването подчертава значителен брой констатации, които имат за цел да подобрят бъдещите хорови работни практики.
- Препоръки към съответните институции за образователни политики.

Изхождайки от всичко казано по-горе, категорично заставам в подкрепа на автора и неговия дисертационен труд, като давам своята най-висока оценка.

Убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Адурим Расими Образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление (8.3) „Музикално и танцово изкуство” и Научна специалност „Музикознание и музикално изкуство”.

Поздравявам автора и неговия научен ръководител проф. Явор Конов, д. н. за постигнатия успех!

София, 14.04.2019 г.

Доц. д-р Георги Петков